

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SØNDERJYDSK

Maanedsskrift

INDHOLD:

- K. E. Jordt Jørgensen:*
St. Johannes-Kloster i
Slesvig.
- Carl Langholz:*
Hans Adolf Brorsons
Slægt.
- Emil Ruge:*
Møllerne paa Dybbøl.
- Arne Fog Petersen:*
En overset Højskole-
mand.
- Meddelelser
fra Redaktionen.

Aktieselskabet
Assens Bank
Assens

**Den lollandske Landbo-
stands Sparekasse**
NAKSKOV . Stiftet 1870
Indskudskapital ca. 52 Mill.
Reserver ca. 3,8 Mill.

*Landbostandens
Sparekasse*
Nykøbing F. Tlf. 197 - 1197

Aktieselskabet
Landbobanken i Skive
SALLING BANK
Kontortid: 9—12 og 2—5
Lørdag 9—2.
Telefon 700 . Skive.

Aktieselskabet
*Banken for Hobro
og Omegn*

Aktieselskabet
STRUER BANK
STRUER

Tønder Landmandsbank A/S
Kontorer i Tønder - Skærbæk - Ballum - Brede - Brøns
Bylderup Bov - Frifelt - Højer - Tinglev - Visby

Graasten Bank A/S
Kontortid 9—12 & 2—4
Lørdag 9—1
GRAASTEN

Spare- og Laanekassen for Hobro og Omegn
HOBRO — Telefon 13

L. F. T. A.

Banken for Skanderborg og Omegn
Kontortid 10—3 Telefon 516, 517 og 518
Skanderborg

**Sparekassen
for Haderslev Byes Omegn**
Telefon 2133, 2 Linier.
Postgiro 8356.
HADERSLEV.

***Sparekassen for Svendborg
og Omegn***

Svendborg

Horsens Landbobank A/S
Kontortid 9¹/₂-12¹/₂ og 2¹/₂-4¹/₂
HORSENS

Sparekassen i Nykøbing paa Falster
Indskudskapital ca. 41 Mill. Kr.
Reserver ca. 4 Mill. Kr. Telefon 216

Sønderjyllands Kreditforening
Haderslev

*Støt de
sønderjydske Indsamlinger*

Reserveret

„B“.

Sparekassen for Randers By og Omegn
Kontortid 10—1 og 3—5
„Telefon 3310 (4 Linier).“
Randers

Trifoliums Frø

Aktieselskabet
Handels- og Landbrugsbanken
Silkeborg
Telf. 1024 (4 Linier)

Sønderjydsk Teglintudstri

Nordre Fasanvej 217 - København N.
Telf. C. 4520 - Tage 1700 - Fage 1717

Facadesten, flammede Sten, Tagsten, Drænrør
Alle Bygningsartikler

Forlang **Gulvtæpper**

fra *A*

Sønderjydsk Tæppefabrik

A. R. KJÆRBY

Højer

De Forenede Teglværker ved Aarhus. Aktieselskab

Tlf. 644. Kontor: Parkallé 15, Aarhus. Tlf. 6444.

Facadesten, Tagsten, Radialsten, glass. Tagsten og Mursten

Paasch & Larsen, Petersen

Aktieselskab

HORSENS

Telefoner: 207 — 807 — 808

Graasten

Teglværk

GRAASTEN

Restaurant

Bryggergaarden - Odense

Byens bedste Spisested

Frøcontoret

(for undersøgt Markfrø)

(Grundlagt 1887)

KOLDING

Skal man til og fra

Sønderjylland

benytter man

Sydfynske Jernbaner

Leveringer under Statsfrøkontrollens selvvirkende Kontrol.

Antager Frøavlere

Pindstrup Mosebrug

SAVVÆRK & EMBALLAGEFABRIK

Telefon Pindstrup { 13
18

Rio Radiatorer

Ribe Centralvarme-
Komfurer

Ribe Centralvarme-Kamin

Ribe Kakkelovne

Ribe Kaminer

Aktieselskabet

Dampmøllen Victoria

Odense

A/S Ribe Jernstøberi

Ribe Telf. 261 (2 Linjer)

Grundlagt 1848

Eriksen & Christensen

Aktieselskab

Korn og Foderstoffer

Esbjerg

Åskov Møbelsnedkeri

pr. Vejen.

SØREN OLESEN

Thisted

Uldspinderi & Tæppefabrik A/S

Midtjyllands Ægekspor

ved A. Tornvig-Jensen.

BRANDE

Telefon 84 og 185

Brunkul købes og sælges.

AKTIESELSKABET

NORDISKE KABEL- OG TRAADFABRIKER

KØBENHAVN F.

A. Nielsen & Co. A/S.

Nykøbing Falster

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Haslev Gymnasium - *Kostskole for Drenge*

Eksamensret til Mellemkole-, Real- og Studentereksamen.

Alle Oplysninger ved Henvendelse til

Peter Kæstel, Rektor. Haslev.

Helsingø Kost- og Realskole

NORDSJÆLLAND

Skolen er beliggende i en smuk skovrig Egn nær Kattegat. Skolebygningen er ny og tidssvarende. Universitetsuddannede Lærere.

Program sendes.

O. Nelsson

Stenhus Kostskole, Holbæk

Rektor Svend Larsen

Fra 1. August 1944 særskilt nyoprettet Gymnasieafdeling for Piger.

Skagen Kul & Trælastforretning

Husholdningsseminariet

Ankerhus - Sorø

uddanner Husholdnings- og Skolekøkkonlærere, afholder 5 Mdr.s Kursus for unge Piger fra Maj og Novbr. Plan sendes.

Magdalene Lauridsen.

H. C. Hansen

Trikotagefabrik

Ikast

Telf. 21

BRUUN & SØRENSEN A/S

Kgl. Hofleverandør
grundlagt 1893

INGENIØRFØRRETNING

Varme - Sanitet - Gas - Vand - Elektricitet

AARHUS

Kannikegade 18

Tlf. Nr. 4362 - 4363 - 4364

KØBENHAVN

Niels Ebbesensvej 20

Tlf. C. 5036

Køb dansk Arbejde!

Jydsk
Trikotagefabrik A/S
IKAST

NIELS LARSEN'S
TRIKOTAGEFABRIK

Hammerum

Snoghøj Gymnastik- højskole Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.

5 — Vinterskole.

Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Krogh.

Lyngby Cementstøberi

C. M. NIELSEN

TELEFON 330

Fremvej 1b. Gyldendalsvej 6

*A/S Sønderjydsk
Frøforsyning*

Frøavl og Frøhandel.

AABENRAA

Aktieselskabet

SIMON BRØND & CO.

Barnevognsfabrik

Vejen

Harald Bo Bojesen

Boghandel

A A B E N R A A

I. B. Bruun & Søn A/s

Nykøbing F.

Maskiner for Træindustrien.

„CIMBRIA“

Tømmerhandel A/S

Aabenraa

Trælast - Bygningsartikler

Støbegods

Tlf. 2006 - 2007 - 2003

Dyckjær & Christensen

Fiskeeksport

Ringkøbing

SLÆGTSFORFÆRNE BIBLIOTEK

St. Johannes-Klosteret i Slesvig

Af Pastor,

Dr. theol. K. E. Jordt Jørgensen, Flensborg

Holmen i Slesvig er den Del af Byen, hvor Sli-Fiskerne bor. Den ligger i Byens østlige Udkant paa Nordsiden af Fjorden, og Bebyggelsen er smuk og særpræget. Midt paa Holmen ligger den lille Kirkegaard, hvor »Holmer Beliebung«, det gamle Begravelsesgilde, lader sine Begravelser foretage. Denne Kirkegaard skal være den ældste i Danmark, idet den skal have hørt til Vår Frue Kirke, der blev grundlagt af Ansgar. Rundt omkring Kirkegaarden ligger de lave maleriske Fiskerhuse helt ned til Slien. Kirken er for længst nedrevet, men Holmen rummer en Seværdighed af ikke ringe historisk Interesse, nemlig det gamle *Johannes Nonnekloster*.

Johannes-Klosteret ligger i den østlige Udkant af Holmen. Den anselige firfløjede Bygning, hvis Nordfløj er sammenbygget med Kirken, er meget velbevaret, især Korsgangen. Ogsaa Klosterets Nonneceller findes endnu bevarede. I den ret anselige Kirkebygning bemærker man imod Vest de gamle Nonnekor, baaret af Søjler, hvor Nonnerne opholdt sig under Gudstjenesten; endvidere en anselig gotisk Korsgruppe og oppe ved Alteret et lille Sakramenthus i gotisk Stil fra det 15. Aarhundrede.

Der har hersket en Del Tvivl om, hvorvidt Johannes-Klostret eller »Nonne-Klostret« eller »Klosteret paa Holmen«, som det ogsaa ofte kaldes, tilhørte Benediktiner-Ordenen eller maaske den jerusalemske Johanitter-Orden. Til Gunst for den sidste Antagelse synes at tale den Omstændighed, at der findes en Ligsten over en af Klosterets Prierer, »som ikke havde sin Lige i Dygtighed«, der er prydet med Johanitter-Korset. Dernæst naturligvis Klosterets gamle Segl Johannes Døberens Billede, hvilket, alt sammen skulde stride mod den Antagelse, at Klosteret var et Benediktiner-Kloster. At det imidlertid tilhørte Benediktiner-Ordenen, synes at kunne godtgøres ud fra Klosterets Historie, der staar i en særlig Tilknytning til det gamle Mikels-Kloster i Slesvig.

Johannes-Klosterets Historie, som det desværre ikke mere er muligt at klarlægge i alle Enkeltheder, er ikke uden Interesse. Den ældste paa-lidelige Efterretning om Johannes-Klosteret stammer fra 7. Marts 1250 eller 1251, et Brev fra Kong Abel, som indeholdt nogle Privilegier for

Slesvig By med Johannes-Klosteret i Baggrunden

Klosteret. Men Klosterets Oprindelse ligger dog utvivlsomt endnu længere tilbage. Der synes nemlig at bestaa en Sammenhæng mellem Johannes-Klosterets Grundlæggelse og det gamle Mikkels-Klosters Ophævelse 1196.

Mikkels-Klosteret, som ifølge de gamle Efterretninger laa, hvor nu Michaelis-Kirken ligger, førte en kort, men bevæget Tilværelse. Det blev grundlagt omkring Begyndelsen af det 12. Aarhundrede af Benediktiner-Munke, som i sin Tid blev indkaldt til Danmark af Knud den Store. Men Klosterets Minde er kun blevet bevaret for Efterverdenen paa Grund af dets Ryggesløshed. Det eneste, vi veed om disse Benediktiner-Munke, er, at deres Levned omkring Aar 1190 var sunket ned til en saadan Grad af Usædelighed, at Sagen indberettedes til Paven. Det fortælles, hvorledes Klosterets Abbed plejede at svire paa Værtshusene i Selskab med Kvindfolk. Engang havde nogle af Munkene faaet Nys derom og satte hele Klosteret i Bevægelse ved at begynde at ringe med Kirkeklokken som til en Begravelse. »Er der nogen død?« blev der spurgt. »Ja, vor Abbed er aandelig død«, svaredes der, hvorefter alle Munkene greb Røgelsekar og de andre til en Begravelse hørende Genstande og i højtideligt Optog begav sig til det Værtshus, hvor Abbeden befandt sig, fulgt af adskillige nysgerrige Slesvig-Borgere. Derpaa greb de den døddrukne Mand og førte ham i Ligtog tilbage til Klosteret under Tilskuernes Munterhed! Da denne og andre lignende Affærer var kommet Paven for Øre, nedsatte han en Kommission, der skulde opløse Mikkelsklosteret og overdrage dets Ejen-

St. Johannes-Klosteret

dom dels til et nyoprettet Kloster i Guldholm, hvorhen alle Munkene blev ført, dels til Johannes-Klosteret paa Holmen, hvortil Nonnerne blev flyttet. Endnu i Dag finder man nogle Granitgesimser paa den vestlige Indgangsdør til Kirkeskibet i Johannes-Klosteret, som bærer et Mønster ganske Magen til en Kapitæl i den gamle Mikkels-Kirke.

I Tidens Løb har Johannes-Klosteret været ramt af mange Ulykker. 1286 hærgedes Klosteret af en Ildebrand. Sidenhen har det været udsat for baade Krige, Pest og Naturkatastrofer. Dog er Klosteret ogsaa i Tidens Løb blevet betænkt med rige Gaver, saa at det ved Reformationstiden sad inde med store Godser, nemlig store Dele af Sognene i Sydangel og Haddeby.

I de gamle Fortællinger omtales det jævnlig, at Klosteret beboes af en Priorinde samt ni Nonner. Ved Reformationen ændredes Klosterets Vedtægter i Overensstemmelse med Christian III's Kirkeordinans, men Klosteret ophævedes ikke. Kong Frederik II stadfæstede Klosters Besiddelser og Privilegier, blot var det nu ikke mere et Nonnekloster, men et adeligt Frøkenkloster, saaledes som det ogsaa er den Dag i Dag. Man kunde imidlertid ikke med eet Slag forandre gamle Skikke i et gammelt Kloster.

Johannes-Klosteret har i det store og hele bevaret sin middelalderlige Skikkelse, og Bygningen er endnu i Dag en af Staden Slesvigs mange Seværdigheder.

Efter »Flensborg Avis« den 20. Maj 1944.

Hans Adolf Brorsons Slægt

Af stud. mag. Carl Langholz

I.

Naar man vil forstaa en Mand fuldt ud, maa man ogsaa kende noget til hans Forfædre og Frænder. Hos dem findes Kimen til hans Personlighed. Deres psykologisk-biologiske Forhold og økonomisk-sociale Omstændigheder er af afgørende Betydning for det enkelte Individets Dannelse og Udvikling. Der er da god Grund til paa 250-Aars Dagen for Brorsons Fødsel ogsaa at kaste et Blik paa hans Oprindelse.

»Brorson havde Rødder dybt i Sønderjyllands Muld«, skriver Jørgen Bukdahl i et aandfuldt og skarpsindigt, men vel ikke altid lige velunderbygget Essay om Digteren i »Aaret i Ribe«. Mange sære Slægtsfor­ greninger er samlet i hans Sind, det blev sammensat, mangespundet, uafbalanceret, stadig svingende mellem Overmod og Mismod, Hovmod og Ydmygelse, mellem Stolthed og Inderlighed«.

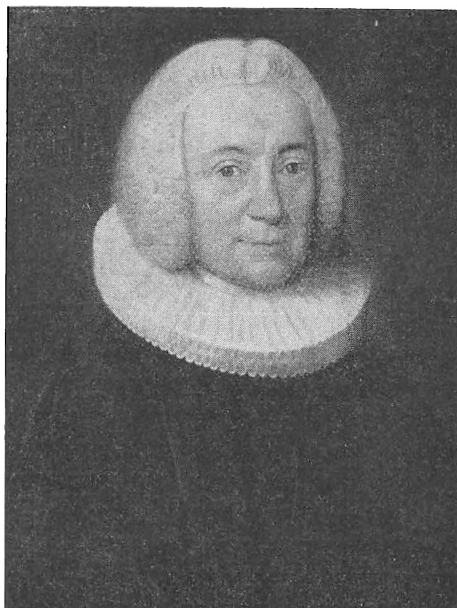
Bukdahl, der ganske vist helt fejlagtigt siger, at Brorson var sidste Skud paa en gammel Præsteslægt (han havde 4 Sønner, der blev Præster), mener, at han ligesom Henrik Pontoppidan havde et hudløst Nervesystem. Han omtaler endvidere Brorsons Moders tunge Gemyt, som var gaaet i Arv til Sønnen. Han havde i Slægtsarv faaet to Poler i sit Væsen: en Selvbevidsthed, der kunde grænse til Hovmod, og en Ydmyghed, der kunde føre til Selvudslettelse, samtidig med, at der ogsaa randt stærkt, sundt Bondeblod i hans Aarer.

Det er sikkert en nogenlunde rigtig Karakteristik, Bukdahl her med digterisk Indfølelse har givet af Brorsons sammensatte, modsætningsrige Psyke. Men Billedet kan dog paa nogen Maade korrigeres med nøgterne Navne og Aarstal.

Nej, noget Rodskud var Brorson ikke, men havde heller ikke 10-12 Generationer af tænkende og grublende Præster og Akademikere bag sig som Henrik Pontoppidan. Han tilhørte først 3. Led af en Præsteslægt, som igen stammede fra en gammel Bondeslægt, og han var ingenlunde sidste Skud paa en rodnavet Stamme, idet baade han og hans Brødre gennem deres mange Børn efterlod sig en blomstrende Efterslægt, der aldeles ikke var degenereret og ubetydelig.

Slægten Brorson har som sagt oprindelig hjemme i Drenghede i Døstrup Sogn. Der foreligger to — nu temmelig forældede — Stamtavler

Hans Adolf Brorson

over Slægten, den findes i Christoffer Giesings Værk om »Danske, norske og islandske Jubillarere« 1. Bind fra 1776 og den anden i Lengnicks Stamtavler fra Midten af forrige Aarhundrede. Begge disse Stamtavler kan kun føre Slægten tilbage til H. A. Brorsons Oldefader, det første gejstlige Medlems Fader, som fejlagtig kaldes Peder Pedersen og var Bonde i Drengsted. Men 1928 skrev Cornelius Schmidt, som var Ejer af Slægtens Stamgaard, en Artikel i »Sønderjydsk Maanedsskrift« om H. A. Brorsons Stamfædre dér, som gik 4 Generationer længere tilbage, helt til 1494. Denne Artikel var udarbejdet paa Grundlag af Døstrup-Præsten, Pastor Jørgensens højst fortjenstfulde »Chronik des Kirchspiels Døstrup«, som nu ligger i Aabenraa Landsarkiv. Her findes der en Ejerrække for hver eneste Gaard i Sognet helt tilbage til Reformationen med udførlige Oplysninger om hver enkelt Ejer, hentet fra Jordebøger og Kirkebøger m. m. Desværre er denne Artikel saa fuld af Fejl og Misforstaaelser, at en Berigtigelse er absolut paakrævet.

Slægten Brorsons ældste paaviselige Stamfader bliver da Iver Pedersen, som ifølge Riberhus Jordebog 1494 besad de to Gaarde i Drengsted, som Pastor Jørgensen har betegnet med Numrene 4 og 5. Desuden ejede han maaske ogsaa Gaard Nr. 3, da man senerehen træffer hans Efterkommere der. Disse tre Gaarde, som hver for sig var Helgaarde, har sikkert oprindeligt dannet en Gaard, som senere er blevet delt. Til sammen har de omfattet henved 500 Tdr. Jord.

Sønnen Peder Iversen nævnes 1518 paa Gaard Nr 4, mens Sønnen Anders Iversen nævnes 1538 paa Gaard Nr. 5. Denne maa sikkert være udskilt fra Gaard Nr. 4 mellem 1518 og 1538.

1538 nævnes Peder Iversens Søn, Broder Pedersen, som Besidder af Gaard Nr. 4, mens Anders Iversen paa Nr. 5 efterfølges af sin Søn, Obbe Andersen, som nævnes 1577, men da kun ejer den ene Halvdel.

Broder Pedersens Søn, Peder Brodersen, ejer 1577 hele Gaard Nr. 4, men 1589 kun den ene Halvdel, idet den anden ejes af Obbe Andersens Søn, Anders Obsen. Broder Pedersens anden Søn, Jens Brodersen, som 1577 havde en Halvpart af Gaard Nr. 5, har nu 1589 hele Gaarden. Han maa da formodes at have været gift med sit Næstsøskendebarn, Obbe Andersens Datter, og saaledes have haft en Part tilgode af begge Gaarde. Han og Svogeren Anders Obsen har da byttet deres Arveparter, saa Jens Brodersen kunde faa Nr. 5 samlet.

Jens Brodersen blev efterfulgt af sin Søn, Peder Jensen, der var født ca. 1580 og døde 4. Nov. 1646. 1615 blev han gift med Kirsten Andersdatter fra Døstrup, f. 1590 og begravet 27. Maj 1663. Han karakteriseres af Præsten Jens Mikkelsen som »en stille og sagtmodig Mand« og hun som »en god og gudfrygtig Dannekvinde«.

Hvem Kirsten Andersdatter var Datter af, er ikke let at sige, da der var hele 4 Gaardmænd i Døstrup ca. 1590, som hed Anders, nemlig:

1) Anders Pedersen (1553-1628), Ejer af Gaard Nr. 1 i Døstrup (1599) g. m. Bold Anderskun (1570-1640, Datter af Forgængeren Peder Iversen (1588), igen Sønnesøn af Knud Iversen (1518).

2) Anders Jensen (d. før 1603), Ejer af Gaard Nr. 6 i Døstrup, Søn af Forg. Jens Jepsen (1577), igen Søn af Forg. Jep Jensen (1521, 1528, 1531, 1538), g. m. Karen (1534-1606), som blev gift 2. Gang 1603 med Efterfølgeren Peder Andersen Oved.

3) Ander Hansen, Ejer af Gaard Nr. 8 i Døstrup (1599).

4) Anders Callesen (1532-1614), Ejer af Gaard Nr. 15 i Døstrup (1577), der var Søn af Forgængeren Calle Terkelsen (1538), g. m. Anne Anderskun (1557-1604).

Af Peder Jensen og Kirsten Andersdatter kender vi to Sønner, Christen Pedersen fik Fædrenegaarden og blev gift 1662 med Mette Tygesdatter fra Ballum, d. 1719, som bragte Gaarden til sin anden Mand, Peder Madsen Gram fra Drengsted (1640-1723). Længe før hans Død var den imidlertid gaaet over til hans Steddatter Kirsten Christensdatters Ægtemand Hans Hansen Kramer fra Mjolden, som »zuerst im höherem Alter nach Forballum ging«. Sidstnævnte vil blive omtalt senere hen i anden Forbindelse.

Efter ham gik Gaarden over til Sønnen Lauritz Hansen Kramer (1698-1777), derefter til dennes Søn, Lorentz Lorentzen Cramer (1745-1798), som 1772 købte Gaarden, der hidtil havde været Fæstegaard, fri for 1060 Rigsdaler. 1806 maatte hans Svigersøn, Hans Atzersen, gaa fra den gamle Slægtsgaard ved Tvangsauktion.

Med Peder Jensens Søn, Broder Pedersen, frigjorde denne Gren af Slægten sig fra sin aarhundredgamle Forbindelse med Mulden og løftede sig op blandt Danmarks talrige og berømmelige Kulturslægter. Han blev født 5. Febr. 1620 og efter Skoleaar i Ribe immatrikuleret ved Københavns Universitet 11. Juni 1642 med Tilnavnet Pædopolitanus, en Grækisering af hans Hjemsted, pædo betyder Dreng, Barn, jævnfør Pædagogik, og politanus er en Afledning af polis = By, Sted. 1649 blev han Præst i Randerup og virkede her til 1685, da han døde (22. Juni). 9. Juni 1650 blev han gift med Ellen Hansdatter (1623-1687), en Datter af Boelsmand Hans Jensen i Harris i Brede Sogn. De havde 7 Børn, 6 Sønner og 1 Datter. Af disse døde Sønnerne Hans og Jens Brodersen som spæde. Datteren Anne (d. 1722) blev 1. Gang gift med Gaardmand Lauritz Madsen Gade (1632-1694) i Døstrup, 2. Gang med Hans Hansen Blom sst. (1670-1744). Laurits Brodersen vendte igen tilbage til Jorden, blev Gaardmand i Svanstrup (Brede Sogn). Men de tre andre Sønner blev ved i det Spor, Faderen var slaæet ind paa, gik den gejstlige Vej.

Peder Brodersen (d. 1723) blev Kapellan i Ballum 1681 og Præst sst. 1690, senere ogsaa Provst. Hans Hustru Sara Bruhn (ca. 1651-1700) tilhørte en gammel nordslesvigsk Præsteslægt, hvis Stamfader Peder Bruhn (1495-1572), katholsk og evangelisk Præst i Sottrup fra 1522 til 1572, var en Bondesøn fra Skovby i Løjt Sogn. Hendes Fader var Christopher Bruhn, Sognepræst i Nørre Løgum og Løgumkloster fra 1645-1673, hendes Moder Anna Callesen, Datter af Husfoged Hans Callesen og Anna Cathrine Geisler i Aabenraa. Farmoderen, Sara Boyesen (d. 1641), som hun var opkaldt efter, tilhørte ogsaa en gammel og vidt udbredt nordslesvigsk Præsteslægt, hvis Stamfader Lorenz Boyesen (1484-1547), ligeledes var en Bondesøn, nemlig fra Kollund, der begyndte som katholsk Alterpræst i Haderslev 1524, men samme Aar blev Sognepræst i Vilstrup og fortsatte der som lutheransk Præst til sin Død.

Sønnen Broder Pedersen (Brorson, 1685-1732) blev Peder Brodersens Efterfølger som Præst i Ballum og virkede der fra 1723 til 1732. Med sin Hustru, Ingeborg Roost (ca. 1678-1760), en Borgmesterdatter fra Tønder, havde han en Søn, Jacob Brorson (1718-1812), som blev Præst i Førslev og Sneslev paa Sjælland, samt en Datter, Sara (1721-1746), der blev gift med sin Faders Efterfølger som Præst i Ballum, Frederik Danielsen Blechingberg (1707-1765).

En anden Søn af Peder Brodersen, Christoffer Pedersen, Ballum (1691-1736), blev Præst i Lunde-Outrup ved Varde.

Andreas Brodersen (d. 1709) var Præst paa Amrum fra 1694 til sin Død og gift med Maria Bruhn, en Søster til hans Broders Kone.

Broder Brodersen blev født i Randerup 28. Juni 1662 og døde sam-

mesteds 28. Marts 1704. Efter at være blevet Student fra Ribe lærde Skole kom han 1682 til Universitetet i København, men vendte allerede to Aar efter tilbage og blev Hører ved Skolen. 1685 blev han sin Faders Efterfølger som Præst i Randerup og blev her til sin tidlige Død. 1689 blev han gift med Catharine Margrethe Clausen, f. 18. Juli 1666, d. 1732, en Datter af den Mand, som udøvede Kaldsretten over Randerup Sogn, Godsforvalteren paa Trøjborg, Nicolai Clausen. Dette Ægtepar blev saa Forældre til »det rare Trekløver fra Randerup«.

Nicolai Brorson, f. 23. Juli 1690, d. 30. Marts 1757, blev efter tre Aars Studietid i København og to Aars Hørergerning i Ribe Præst i Bedsted 1716. Her kom han i Forbindelse med Nabopræsten Niels Ewalds Søn, Enevold Ewald (1696-1754), Digterens Fader, som efter 4 Aars Studietid i Kiel, Halle og Jena — Pietismens Hovedsæde — udfoldede en stor Vækkelsesvirksomhed i sit Hjemsgogn, Højst, og iværksatte selv noget lignende. Efter den pietistiske Christian VI's Tronbestigelse i 1730 blev han ligesom flere andre sønderjydske Præster, der var blevet grebet af Pietismen, forfremmet, idet han 1735 kaldtes til Slotspræst paa Frederiksborg og 1738 til Sognepræst ved Nicolai Kirke i København. — Første Gang blev han gift 1716 med Anne Christine Bruhn, ved hvis Død 1721 Hans Adolf Brorson skrev det første Digt vi kender fra hans Haand. Hun var en Datter af Christian Bruhn (d. 1710), Præst i Nørre Løgum og Løgumkloster, en Broder til Peder Brorsons og Andreas Brorsons Hustruer. De havde to Sønner og to Døtre. Anden Gang blev han gift 1722 med sit Næstsøskendebarn, Barbara Agnetha Hansen (1703-1750), Datter af Johannes Hansen (1667-1714), Præst i Humptrup, og Agnethe Cathrina Steinbeck. De fik 10 Børn, 6 Sønner og 4 Døtre.

Af Nicolai Brorsons Børn blev Johan Peder Brorson (1726-1791) Præst i Døstrup, hvor han blev gift med sin Faders gode Vens, Søren Nissen Wedels Datter, Anna Elisabeth (1727-1795). Datteren Barbara Agnete (1758-1828) blev gift med Efterfølgeren Michael Koch (1759-1821) og derved Oldemoder til endnu et rart Trekløver af Præstebrødre, Biskop Gabriel Koch, Ribe, Valgmenighedspræst Carl Koch i Ubberup, Fader til Grønlandsforskeren Lauge Koch, og Brorson-Forskeren Laurids Johs. Koch.

Broder Brorson, f. 12. September 1692, d. 29. August 1778, var efter sin teologiske Attestats 1714 en Aarrække Huslærer hos Biskop Thura i Ribe og Rektor i Lemvig. 1722 blev han Kapellan og 1725 Sognepræst i Mjolden. 1736 blev han Stiftsprovst i Ribe og 1737 Biskop i Aalborg. 1723 havde han ægtet Antoinette Margrethe Riese (1703-1780), en Datter af Provst Christian Ottesen Riese og Anna Jonasdatter Schnell i Agerskov. De fik 12 Børn.

Hans Adolf Brorson blev født den 20. Juni 1694 og opkaldt efter Trøjborgs Ejer, *Hans Adolf Buchwald*, som mest opholdt sig paa sit Gods Borstel i Holsten. 1712 kom han til København fra Ribe Skole. Men først 1721 blev han Kandidat. I Mellemtiden havde han været Huslærer for sin Morbroder, Amtsforvalter Nicolai Clausens Børn i Løgumkloster, og var da blevet forelsket i sin Kusine og Elev, *Cathrine Steenbeck Clausen*, født 1706 — død 1741, med hvem han holdt Bryllup 1722, samme Aar som han havde efterfulgt sin Stedfader *Ole Jonassen Holbeck* (d. 1722) som Præst i Randerup. Her havde han 7 lykkelige Aar, utvivlsomt de lykkeligste i sit Liv. 1729 blev han kaldet til Diakon i Tønder og udsendte her sine første Salmer. 1737 blev han Præst og Provst i Ribe, 1741 Biskop. Med sin første Hustru havde Brorson 13 Børn. Efter hendes Død giftede han sig med sin Broders Svigerinde, *Johanne Christine Riise* (1710—1795), og fik med hende 3 Børn.

Paa mødrene Side kan Brorsons Slægt kun føres tilbage til hans Morfader, Godsforvalter *Nicolai Clausen* den Ældre paa Trøjborg (d. 1709). Mormoderen *Agnete Cathrine Steenbeck* var utvivlsomt en Søster til den berømte Kniplingsfabrikant *Johann Steenbeck* i Tønder (d. 1665), indvandret fra Dortmund i Westfalen, gift 1656 med *Geske Kiel*, en Datter af Købmand Josias Kiel og Marina de Behr i Tønder.

Af Nicolai Clausens Børn blev Sønnen *Nicolai Clausen* den Yngre (d. 1723) Faderens Efterfølger som Forvalter paa Trøjborg og 1713 ved de hertugelige Besiddelsers Inddragelser tillige Amtsforvalter i Løgumkloster med Bopæl paa »Slottet«. Med sin Hustru, *Margrethe Hedvig Bagger*, havde han bl. a. Datteren *Cathrine Steenbeck Clausen*, H. A. Brorsons Hustru, desuden Sønnen *Otto Frederik Clausen* (d. 1776), der blev hans Efterfølger som Forvalter paa Trøjborg og tillige Overinspektør paa Schackenborg. Sidstnævntes Datter, *Henriette Emilie Clausen* (1735—1763), ægtede *Vilhad Christian Zoëga* (1728—1790), Præst i Daler, senere Møgeltønder, og blev derved Moder til den berømte Arkæolog *Georg Zoëga* (1755—1809).

Af Nicolai Clausen d. Æ.s Døtre blev *Mette Dorothea* (1663—1747) gift med *Søren Pedersen Wedel* (1662-1749), Præst i Rejsby. *Cathrine Margrethe* (1666-1732) som nævnt med *Broder Brodersen* (1662-1704) og *Ole Jonassen Holbeck* (d. 1721), Præst i Randerup. *Anne Christine* med Toldinspektør ved Listerdyb *Clavs Outzen* i Brøns og *Marie Elisabeth* med Birkefoged *Hans Andersen* paa Faargaard i Nørre Løgum Sogn.

Men desuden har Nicolai Clausen vistnok haft en Datter, som hed *Geske* efter sin Tante i Tønder, *Geske Steenbeck*, f. *Kiel*, og var gift med *Hans Hansen Kræmer* eller *Cramer*, der med sin første (?) Hustru, *Kirsten Christensd.*, en Kusine til *Broder Brodersen* (se foran), var

kommet i Besiddelse af Brorson-Slægten Stamgaard i Drenghsted, men senere flyttede til Forballum i Mjolden Sogn. Hos Hans Hansen Cramers Børn, døbt i 1690erne, optræder der nemlig bestandig Børn og Svigerbørn af Nicolai Clausen som Faddere, saa disse ser ud til at være Børnenes nære Slægtninge.

Da Mjolden Kirkebog først begynder 1814, har vi desværre ikke kunnet finde Hans Hansen Cramer og hans postulerede Hustru Geske Clausens Død.

Sønnen *Hans Hansen Cramer* (1692—1766) blev Præst i Aale-Tørring ved Aarhus. Hans Datter, *Inger Kirstine Cramer* (1729—1801), blev gift med *Andreas Christian Winding* (1717-1786) Sognepræst i Støvring-Galten, og Oldemoder til *Caroline Henriette Winding* (1841-1922), gift med Kirkehistorikeren *Ludvig Koch* (1837-1917), med hvem hun blev Moder til Provst *Hans Koch* (f. 1867), der atter er Fader til Professor *Hal Koch* (f. 1904).

Datteren *Christina Hansd. Cramer* (d. 1749) blev gift med Gaardmand og Kniplingshandler *Peder Christensen Outzen* i Emmerlev (d. 1742), hvis Gaard Nicolai Clauen d. Æ. tidligere havde ejet.

Deres Datter var den bekendte *Geske Marie Outzen* (1727—1783), hvis Navn og Faddere ogsaa tyder paa, at hendes Mormoder var en Geske Clausen. Med sin Ægtefælle, Gaardmand og Kniplingshandler *Boy Hansen* (1724—1790), blev hun Moder til Biskop over Lolland-Falster *Peter Outzen Boisen* (1762—1831). Fra ham nedstammer den bekendte Højskole-Slægt, deriblandt Politikeren *Frede Boisen* (1841—1926) og Forfatteren *Jacob Knudsen* (1857—1917), hvis Moder, *Nanna Boisen*, var en Sønnedatter af Biskoppen.

Der er Ingen Tvivl om, at Brorson havde arvet sit følsomme og modtagelige Sind fra sin Moders Slægt, Clausen. Og da dette forfinede Sindsanlæg blev fordoblet hos hans Børn ved Arv fra hans beslægtede Hustru, er det ikke saa mærkeligt, at det slog ud i regulær Sindssyge hos et af hans Børn, mens 9 andre døde som smaa. Ogsaa Georg Zoëga havde arvet sit stormfulde Sind fra sin Moders Slægt. P. O. Boisens stemningsbevægelige Sind kan maaske ogsaa tilskrives Slægten Clausen. Hans Oldebarn, Jacob Knudsen, kan ogsaa minde om Brorson, siger Bukdahl i sit førnævnte Essay. Et Aandsslægtsskab, som hviler paa Blodsfællesskab?

Efter »Jydske Tidende« 23., 25. og 28. Juni 1944.

Tilføjelser til Hans Adolf Brorsons Slægt

Om Navnene Agnethe og Geske: Brorsons Mormoder hed vist ikke Agnethe, Cathrine Steenbeck som anført et Sted i Kilderne, men kun Cathrine Steenbeck, som anført andetsteds. Hendes Broderdatter, omtalte Agnethe Cathrine Steenbeck, gift med Præsten Johannes Hansen i Humptrup, har derimod Navnet Agnethe, men havde det vistnok fra sin Moders Slægt.

Hendes Moder, Geske Kiel, som blev gift med Johan Steenbeck 1656, var sikkert ikke, som anført i Artiklen, Datter af Josias Kiel og dennes anden Hustru, Marina de Behr, da disse først blev gift i 1639, men af hans første Hustru, Agneta Michelsdatter fra Roi i Møgeltønder Sogn. Hendes Moder, Maria, tilhørte Tønder Bys førende Slægter, var Datter af Raadmand Negels Werckmeister (1534—1595) og Datterdatter af Borgmester Karsten Andersen (d. 1578) og dennes første Hustru Agnetha Trodsen, som tilhørte en lavadelig Slægt i Vestslesvig, men dog havde en Niece, Mette Martensdatter, som var giftet ind i Hertugdømmernes fineste Blod, nemlig med Benedikt von Ahlefeld (d. 1579), Amtmand i Tønder. Karsten Andersen, som maaske tilhørte den Slægt, som senere kaldte sig Ambders, havde i sit andet Ægteskab med en Elsabe en Datter, som hed Geske, og efter denne Grandtante er Geske Kiel vel opkaldt.

Efter »Jydske Tidende« 9. Juli 1944.

Møllerne paa Dybbøl

Af Emil Ruge

Den 9. Februar 1745 var der Auktion paa Dybbøl Banke. En ny Træmølle, knejsende højt paa Bankens Top, skulde sælges til højestbydende, og man kan vel gaa ud fra, at Begivenheden har samlet en Del Mennesker. Det var jo ikke en dagligdags Begivenhed, at en Mølle stilledes til Auktion, og da navnlig ikke en splinterny Mølle, lige afleveret af Bygmestrene. I deres farvestraalende Festdragter har Omegnens Beboere gaaet rundt om Møllen og kigget paa de sindrige Indretninger, hvormed den kunde holdes i Vinden, paa de mægtige Vinger, der synede saa vidt over Land, og som her aldrig kunde synes at komme til at mangle Vind. Det maatte være et godt Sted at blive Møller, enedes man om, og de faa, der havde været oppe i Hatten, kunde berette, hvorledes man herfra havde den herligste Udsigt til Sønderborg, hvor Slottet knejsede med Taarne og Spir, langt op ad Allsund og over det skønne Als til Østersøens blaa Baand i det fjerne.

Og saa blev Møllen solgt. De to Møllebyggere *Martin Christoffersen* og *Ketel Brodersen*, der paa den Grund, de i 1741 købte af Gaardejer *Hans Hansen* havde opført Egnens nye Mølle, overlod den til to Brødre fra Læk, *Valentin* og *Lorentz Clausen*. Prisen kender vi ikke, og den betyder i denne Forbindelse heller intet. Hovedsagen er, at vi her for første Gang hører om Dybbøl Mølle, og at vi herigennem kan drage den Slutning, at den maa være opført Aaret i Forvejen, i 1744, altsaa for 200 Aar siden. Lidet anede de to Brødre dengang, hvilken usædvanlig Skæbne, der skulde blive deres Mølle til Del, at den skulde blive et Vartegn, som godt 100 Aar senere lyste over Landet for aldrig at slukkes.

Dybbøl Mølle. — Navnet rummer for alle Danske en saadan Rigdom af nationale Minder om Heltedaad, Troskab og Offervilje, at man ofte glemmer, der til Møllen knytter sig en Beretning om henfarne Slægters daglige Virke gennem nu to Sekler.

10 Ejere og 5 Forpagtere har der gennem Tiderne siddet paa Møllen. Den første var Lorentz Clausen, idet man efter Købet ikke hører mere om Valentin. Indtil sin Død i 1775 drev han Mølleri; men hvordan det er gaaet for ham, ved man ikke, idet Arkivet paa Sandbjerg, hvorunder Møllen hørte, er forsvundet. Men den Sten, der staar til højre for Indkørslen og som bærer Initialerne L. C. og Aarstallet 1779, er saaledes ikke sat af den første Lorenz Clausen. Hans Søn, der bar samme Fornavn som han, havde efter sin Faders Død overtaget Møllen, og han satte Stenen ved Indkørslen, der dengang befandt sig nær ved de to Huse, der ligger sydøst for Møllen. Nogle Aar efter 1920 fandt man det rigtigst at flytte Stenen til dens nuværende Plads.

Med den unge Lorentz Clausens Overtagelse af Møllen indlededes et bemærkelsesværdigt Afsnit af dens omskiftelige Historie. Han var en meget ejendommelig og paa mange Omraader endog usædvanlig begavet Mand. Desværre var hans Begavelse af en saadan Art, at den ikke blev til Gavn for hans Erhverv som Møller.

I 1782 vandt han saaledes det kgl. Landhusholdningsselskabs Guldmedaille for Besvarelsen af en Prisopgave, hvor det gjaldt at paavise, hvorledes en Mølle burde være indrettet for at besidde den største Ydeevne. Men det var ellers ikke den Slags Ting, den mærkelige Møller syslede med i sin Fritid og sandsynligvis ogsaa i Arbejdstiden. Han besad Kundskaber baade i Fysik, Matematik og Mekanik, og en skønne Dag havde han opfundet en styrbar Ballon. Flere Aviser, baade danske og senere udenlandske, omtalte Dybbøl-Mølleren's Opfindelse, og der var udelt Enighed om, at den var den bedste og mest praktiske, der endnu havde været fremme.

Som Aarene gik viede Lorentz Clausen mere og mere sin Tid til Idéværdenen og lukkede sig ude fra det praktiske Liv og dets Krav. Hans økonomiske Kaar led herunder, og 1810 maatte han forlade Møllen og bosætte sig i Sønderborg.

Og nu førte Møllen i et halvt Aarhundrede en ret omskiftelig Tilværelse. Møller *Berthelsen* fra Aabenraa købte den i 1810, men solgte den igen i 1817 til *Chr. Petersen* for 8905 Rigsbankdaler i Sølv mønt. I 1824 skiftede Møllen paany Ejer, og Ritmester *von Paulsen* fra Kiel lod den i nogle Aar drive ved Forpagter. Endelig købte en Dattersøn af Lorentz Clausen den i 1831, men han maatte allerede Aaret efter lade den stille til Tvangsauktion. Først nu kom der en Mand til Styret, der evnede at drive Mølleri, som det virkelig skulde drives, og hans Efterkommere skulde i over 100 Aar have deres Hjem paa Møllen.

Det var Angelboeren *Hinrich Bahne Quaade*. Der er endnu bevaret en fornøjelig Skildring af den Facon, hvorpaa Quaade forestillede sig

for Auktionatoren. Auktionen holdtes paa Møllen, og blandt de Fremmedte befandt sig en stout midaldrende Mand. Sammen med to Tjenestekarle var han kommet kørende til Møllen, ingen vidste hvorfra. Da der var afgivet det første Bud, forlangte Auktionatoren Kaution, for ingen kendte jo den Fremmede.

Myndigt gav han sine Karle et Vink, og de fulgte ham hen til Vognen, hvorfra de løftede en tung Kiste. Den stillede de foran Auktionatoren, og Bahne Quaade laaste selv op. Kistens Indhold var skinnende Sølvmonter, og med en bred Haandbevægelse mod Auktionatoren og de forsamlede sagde han: »Her ser De min Kaution, mine Herrer!« Kisten opbevares endnu i Møllehuset, hvor den sidste Efterkommer efter Bahne Quaade, Frk. *Margrethe Hansen* stadig har sit Hjem, og hvor hun med aldrig svigtende Trofasthed og Pietet værner om den historiske Samling, der i Aarenes Løb er skabt i Møllehuset. For just nu, hvor alt synes at være kommet i den rette Gænge, begyndte de bevægede Tider for Dybbøl Mølle. Den var brændt een Gang, i 1800 efter et Lynnedslag, men i 1849 blev den for første Gang ødelagt ved Krigshandlinger. En Flok Bayere stak Møllen i Brand, da de, forfulgt af de danske Tropper, maatte trække sig tilbage fra deres Stilling ved Møllen. Baade denne og Beboelseshuset gik op i Luer.

Den nye Mølle, som Bahne Quaade opførte paa den gamle Tomt, blev en moderne, stenbygget hollandsk Mølle, og der fulgte en Række lykkelige Aar for Mølleren paa Dybbøl. Han øgede Møllens Tilliggende og foretog en Arrondering af Jorderne, saaledes at hans Svigersøn, Møller *Jørgen Hansen*, efter ham kunde overtage en Virksomhed i god og sund Drift.

Jørgen Hansen er den rigtige Dybbøl-Møller, ham man har tænkt paa, naar man siden 1864 omtalte »Mølleren paa Dybbøl«. Ogsaa han maatte se sit Hjem synke i Grus, efter at det i Marts—April 1864 havde befundet sig i Kampzonen. Den 10. April blev Møllen helt ødelagt af Granater. Men i Mellemtiden havde Mølleren og hans Hustru, *Margrethe Sophie*, formaaget at give deres Navne en udødelig Klang paa danske Læber ved den Omsorg og Omhu, de drog for de danske Soldater, der stred saa tappert i Omegnen. Som et synligt Bevis for, i hvor høj Grad deres Hjælp blev paaskønnet fra de danske Soldater, modtog de i 1887 ved deres Guldbryllup et pragtfuldt Sølvdrikkehorn fra de danske Soldater, der havde været med i 1864.

I 1875 overtog Sønnen, Gerhard, Møllen, og han afstod den i 1895 til et Konsortium med *H. P. Hanssen* i Spidsen, men forblev dog selv paa Møllen som Forpagter til sin Død i 1902. Først sammen med Sønnen og senere, efter dennes Død i 1911, havde Gerhard Hanssens Enke, Fru *Cathrine Hansen*, Møllen i Forpagtning til 1919.

Da kom der en ny Slægt i Møllen, idet *Hans Refshauge* fra Killestrup overtog Forpagtningen, der siden har været forpagtet af Sønnen

baade i sin Menighed og af enhver, der kom i Berøring med ham. Han havde altid ønsket sig en pludselig Død, og det skete ogsaa; han fik et Slagtilfælde paa Vej fra Kirken og døde samme Dag. Han havde flere Gange advaret sine Konfirmander mod Skindød og selv forlangt at faa Pulsaaren skaaret over, naar han døde. Han skal som ung Kapellan have oplevet, at en skindød blev begravet. Da Pastor Müller efter Døden bevarede sit naturlige Udseende, tvivlede man om, at han var død og blev ved at fyre i Dødsværelset, og først 10 Dage efter blev han jordet paa Gram Kirkegaard.

Ligesom sine Brødre blev ogsaa C. F. Müller holdt til Bogen, blev Student fra Ribe Katedralskole 1836 og begyndte derpaa at læse Teologi i København; han var allerede i Studentertiden optaget af det nationale Røre, og da senere hans to yngre Tvillingbrødre og Provst Høxbros to Sønner, Sofus og Sabinus, fra Nabobyen Rødning kom til Hovedstaden, fik de en Del med hinanden at gøre; troligt nok kendte de hinanden allerede fra Hjemstavn, var Studenter fra Ribe med faa Aars Mellemlum, studerede alle Teologi og var fælles om deres Optagethed af nationale Spørgsmaal, og disse 5 nogenlunde jævnaldrende Ribestudenter bliver nu, navnlig under Sofus Høgsbros Ledelse, Kærnen i den lille Gruppe paa 16 sønderjyske Studenter, der senere ved den slesvigske Forenings Dannelse traadte ind som en selvstændig Kreds med H. C. Refslund som Formand og H. N. Müller som Kasserer. Navnlig Sabinus Høgsbro sluttede sig nær til Müllerne og giftede sig senere med den yngste Søster Christence Kristine. — Ogsaa i de store Begivenheder i Aaret 1844 var C. F. Müller ivrig Deltager; han var med ved Tivolimødet, og Laurids Skau skriver i et Brev til Peter Hiort Lorenzen 23. Juni, at det var C. F. Müller, der sammen med Marckmann stod i Spidsen for det Studentertog, der skulde arrangeres til den store Skamlingsbankefest; han boede paa den Tid, efter 1842 at være blevet teologisk Kandidat, paa Borchs Kollegium og havde allerede i April faaet Tilbud om at blive Wegeners Medlærer ved den paatænkte Højskole i Rødning.

C. F. Müller var kendt for at have ualmindelig Interesse for og Indsigt i Naturvidenskaberne, og muligvis har det været denne Indsigt sammen med hans levende nationale Optagethed, der i højere Grad end hans teologiske Uddannelse har bevirket, at man henvendte sig til ham om Lærerpladsen i Rødning; man har antagelig fundet, at Müller og Wegener ved deres forskellige Interesser vilde supplere hinanden som Lærere.

Forholdet mellem de to var da ogsaa udmærket, og det siges, at »Forstander Wegener i Müller fandt en kærlig og redelig Ven og en trofast og samvittighedsfuld Medarbejder«. Peder Skau, som var Elev paa Skolen den første Vinter, fortæller om Müller kun, at han var Søn af »den gamle, hæderlige Pastor Müller i Gram«, at han var en dygtig Lærer, der underviste i Sang, Gymnastik, Geografi, Regning,

Geometri, Skrivning og navnlig i Retskrivning; det synes altsaa især at have været Bifagene og de naturvidenskabelige Fag, som Müller — stemmende med hans naturvidenskabelige Interesser — har overtaget, mens Hovedfagene (Dansk, Historie og Litteratur) har været vogtet af Wegener og 2. Vinter af Flor. Da Dr. phil. C. M. Poulsen fra Efteraaret 1845 knyttedes til Skolen og overtog Naturfagene og Geografien, Fag som man fra Højskolens Begyndelse har lagt stor Vægt paa, er Müller yderligere blevet trængt ud i Undervisningens Yderfag.

Om end Müller omtales som en dygtig Lærer, har det øjensynlig ikke eet Øjeblik været paa Tale, at han kunde afløse Wegener som Forstander, da denne i Foraaret brød op fra Rødding, men han fortsatte som Lærer næste Aar under Flors Forstanderskab. Han sluttede sig i denne Tid nær til Dr. C. M. Poulsen, med hvem han paa Naturvidenskabens Vegne havde fælles Interesser. Maaske har ogsaa det, at de sikkert begge har følt sig generet af Flors ret myndige Væsen, ført dem sammen, og det har sikkert snarest været paa Grund af saadanne personlige Ting og ikke foranlediget af Anskuelse, at han sluttede sig nærmere til Rationalisten C. M. Poulsen end til Grundtvigs Discipel Flor. Man ved nemlig, at Müller ogsaa i Røddingstiden sammen med Professor Flor var ivrig Deltager i den slesvigske Forenings Møder, men noget hjerteligt eller personligt Forhold til Flor har han næppe haft.

P. Lauridsen, som ogsaa omtaler Müller ganske kort i »Da Sønderjylland vaagnede«, nævner, at Laurids Skau (som dog næppe er nogen uhildet Bedømmer af Forholdene, udtaler om Müller i Rødding, at han havde »en forbandet Lyst til at sætte Lus i Skindpelsen, at Dr. Poulsen var uomgængelig, og at han og Müller frakendte Flor enhver Dygtighed, at de savnede virkelig dyb og inderlig Nationalfølelse«, og at de kun uvilligt rettede sig efter Flors Anvisninger. — P. Lauridsen, for hvem Skildringen af C. Flor saa aabenlyst er Hovedsagen, citerer L. Skau uden Kommentarer, og han karakteriserer andetsteds i sit Værk Müller som Lærer »nærmest som en Brugbarhed«. Det er næppe nogen hverken rigtig eller retfærdig Karakteristik at lade Højskolens Andenlærer løbe med. Müllers Nationalfølelse kan ikke drages i Tvivl, og der kan fremdrages saa mange andre Træk, der belyser ham baade som Menneske og Lærer paa en helt anden Maade, at P. Lauridsens og L. Skaus Karakteristik næppe vil kunne staa uimodsagt ved en nøjere historisk Undersøgelse.

Da Dr. phil. Poulsen i Juni 1846 rejste fra Rødding for at overtage en stor Stilling som Fabrikskontrollør i Altona, medførte Müllers naturvidenskabelige Interesser, at han rejste med ham som hans Assistent. Han blev her i to Aar og studerede samtidig Tysk og var Sproglærer i Dansk.

Da senere Regulativet af 28. Januar 1848 for de lærde Skoler i Hertugdømmerne bestemte, at Undervisningen i Haderslev Skole for Frem-

tiden skulde gives paa Dansk, og det i »Berlingske Tidende« for 4. Marts bekendtgjordes, at 8 Lærerpladser ved Skolen i Haderslev var ledige, søgte C. F. Müller en af de opslaaede Stillinger, men imidlertid kom Martsbegivenhederne imellem, og da de 8 Embeder efter Trearskrigen igen opsluges ledige i »Dannevirke« 6. August 1850, havde Müller i Mellemtiden faaet andet Arbejde. Ved Oprørets Udbrud i 1848 brød han op fra Altona, var en kort Tid Huslærer i Helsingør, derefter 1849 Andenlærer ved Jelling Seminarium og blev 1850 Sognepræst i Sønder Løgum Syd for Tønder. Han var Præst her, til han døde 15. Maj 1857, kun 39 Aar gammel. Hans Hustru var død Aaret før.

C. F. Müller bevarede dog efter sin Bortrejse fra Rødding stadig Forbindelse med Højskolen; efter den slesvigske Forenings Omdannelse til Rødding Højskoleforening 26. Marts 1852 meldte Müller sig ind i den og stod iøvrigt som eneste Medlem af denne Forening fra Sønder Løgum Sogn.

Müller døde ung, hans Navn blev ikke meget kendt, og det blev hans Skæbne i Højskolegerningen at komme til at staa i Skyggen af andre. Det vil dog være rimeligt i Højskolens Historie ogsaa at huske denne oversete Højskolemand fra det nationale Gennembruds Tid, der fra allerførste Færd blev den ene af de to, der i det daglige Arbejde kom til at give den danske Folkehøjskoles Undervisning Form og Indhold.

Efter »Vestkysten« den 21. Dec. 1944.

Paa Historisk Samfunds Aarsmøde i Haderslev 1944 blev der henstillet til »Sønderjydske Maanedsskrift«, en Gang aarligt at optrykke de værdifuldeste historiske Afhandlinger, der i Løbet af Aaret var fremkommet i Dagbladene, for paa denne Maade at gøre dem lettere tilgængelige for senere Læsere. Dette Hæfte bringer derfor saadanne Afhandlinger fra Aaret 1944.

Det har været umuligt at tage alt med, der vilde være det værd. Foruden det foreliggende kan der gøres opmærksom paa følgende:

»D A N N E V I R K E« :

17. 4. Haderslev Haandværkere paa Valsen.
3. 5. Aug. F. Schmidt, Pastor Peter Kragh i Lintrup.
15. 5. P. Østergaard, Fra Højskoletankens Spiringstid i Sønderjylland.
19. 6. Anders Malling, Hans Adolph Brorson.

19. 6. H. H., Folkehøjskolens Hundredaar I.
27. 6. H. H., Folkehøjskolens Hundredaar II.
5. 7. Aug. F. Schmidt, Sønderjydske Runeindskrifter.
18. 8. Th. Glahn, Kistebreve fra Haderslev.
19. 12. chrp, Af gamle Retsdokumenter I. Rovmord paa Aastrupgaard 1779.
20. 12. chrp, Af gamle Retsdokumenter II. Postillon Steffen Niemann fra Haderslev afslører Morderen.
21. 12. chrp, Af gamle Retsdokumenter III. Andagt i Fangevogterens Stue hver Dag.
22. 12. chrp, Af gamle Retsdokumenter IV. Paa Galgebækken ved Erlev 15. September 1780.
27. 12. Th. Glahn, Komponisten H. C. Simonsen og hans Tilknytning til Haderslev.

»JYDSKE TIDENDE«

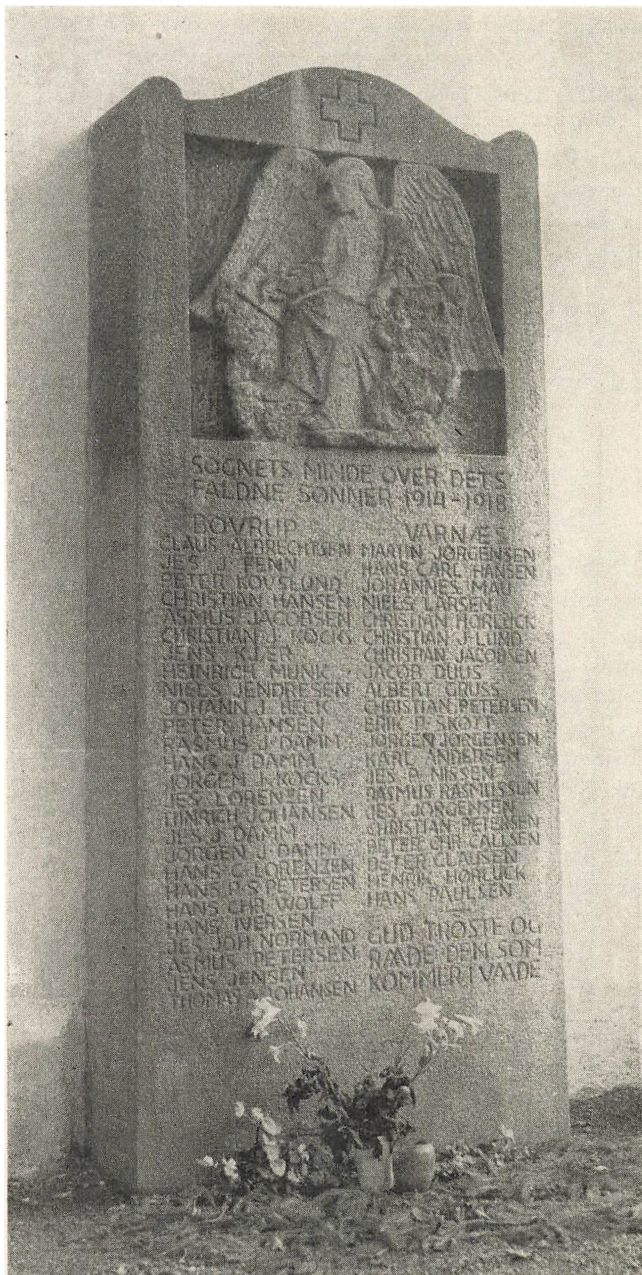
(alle af Morten Kamphøener):

13. 1. Et gammelt Skoleskema fra Anno 1815.
28. 1. Mere stilfuld end i Dag (Hvordan Aabenraa saa ud for 2-300 Aar siden).
2. 2. Magister Dyssel i Aabenraa 1763.
5. 2. Den rationalistiske Aabenraa-Provst (L. C. Bargum).
13. 2. Det Sted, der kaldes Paradis.
23. 2. Da von Wowern fordrev Nic. Helvaderus.
7. 3. En Pot »Kükelhahn« fra Aabenraa.
15. 9. Da Rangsygen grasserede i Aabenraa.
19. 9. Da Aabenraa Amt hærgedes under Kejserkrigen.
27. 12. Da Træskomanden i Højst gav sin Kone Gift.

»FLENSBORG AVIS«:

30. 6. og 1. 7. Hector Boeck, Hvor slog Magnus den Gode Venderne?
29. 7. Elise Quist, Minder fra Juli 1850.
16. 8. J. F. Bøgner, Slesvigs Deling 1544.
- 23., 24., 26. 8.: Niels P. Larsen, Den politiske Baggrund for Kong Gudfreds Virke.
20. 11. P. K. Andersen, Lidt om Spandet Kirkes Inventar.

Red. af »Sønderjydske Maanedsskrift«.

Mindestenen for de Faldne
i Verdenskrigen 1914-18.

Illustration fra
»Varnæs Sogns
Historie«

**Meddelelse
til
Læserne**

Varnæs Sogns Historie,

der normalt koster 7 Kr., kan Holdere af Sønderjyds Maanedsskrift
faa for 5 Kr. ved at skrive til Assistent Lauersen, Bovrup.

DANSK MASKINOPLAG ^{A/S}

(JØRGEN M. HANSEN)
Aabenraa - Telf. 2044

Sønderjyllands ældste og største Specialforretning i Maskiner
for Landbruget.

Aktieselskabet

Holbæk Maskinfabrik

Originale Holbæk Tærskværker og Hålpresere

Holbæk Amts Andels-Svineslagteri

HOLBÆK

Haderslev Klædefabrik

M. Schaumann

HADERSLEV

GRAM

KOLEANLÆG

Brødrene Gram ^{A/S}

Vøjens

HUSK VORE CISTERNER

»Phønix Model 33«, »Ideal 1935« og
»Phønix-Duplex« (dobbeltskylende).

Maskinfabriken Phønix Odense

POUL KRØJGAARD

Trikotagefabrik

HERNING

Telf. 406

Hans Jensens Eftf.

Trikotagefabrik

I K A S T

DIPLOM-IS.

Haderslev Telef. 1160

Vejen Telef. 3

Kirkegaard & Co A/S

Trikotagefabrik

HERNING

^{A/S} Kulkompagniet

^{A/S} De forenede Kalkværker

Thisted

ASMUS HANSEN

Kolonial- og Kortevarer
en gros

Haderslev

Smith & Co. ^{A/S}

Cykler og Cykledele
en gros
ODENSE

Carl J. Ulrich & Søn

Aktieselskab

Haslev - Telefon 600

Morsø Textilfabrik ^{A/S}

Telefon 575 (2 Linier)

Nykøbing Mors

Poul Pedersen

Landsretssagfører

Vejle

Aktieselskabet

Skive Markfrøkontor

Frøavl - Frøhandel

Skive.

Telf. 94. 2 Lin.

Marie Christensen

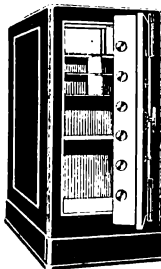
Hjemmebageri & Conditori
med Thesalon

Bispeterov - Aarhus
Telefon 1939 - 3222

M. H. JÆGER

Aarhus Pengeskabsfabrik
Grundlagt 1894

Fabrik for **Pengeskabe,**
Panserdøre, Boxanlæg

MORSØ STØBEGODS.
AKTIESELSKABET
N. A. CHRISTENSEN & CO.
KONGELIG HOFLEVERANDØR
NYKØBING MORS

A/S H. C. Møllers Sæbefabrik & Oliemølle A A R H U S

Grundlagt 1829.

Telf. 9800

Prima blød Sæbe, Linolie og Fernis.

Svendborg

Boghvede & Havremølle

Kampmann, Kierulff & Saxild

Ingeniører & Entreprenører

Strandvej 144.

Charlottenlund.

Telf. Hellerup 7247.

*Magasin
du Nord*

v/ Alfred Johansen,
Graasten

Aktieselskabet

J. C. Modeweg & Søn

København

Jydsk Hypotekforening

Aarhus

Hellerup Skolæstfabrik

Aldersrogade 3

København

Telefoner 7519 - 9775

Aktieselskabet

Vejle Tekstilfabrik

Andelsselskabet

De forenede Mejerier

Aarhus

A/S NICOLAI OUTZEN

Korn - Foderstoffer - Saasæd

HADERSLEV

N. C. Kloster

Haderslev

Telf. 2210 - 2211

*Nordisk
Trikotagefabrik*

Haderslev

Reserveret

S. S. V.

Hachenberger

SLAGELSE

Vilh. Jensen

Murermester . Cementstøber
Tagsten . Mursten . Rør

Brande . Telf. 153

Det kgl. octr. alm.
Brandassurance-
Compagni

Stiftet 1798

— tegner
alle Arter
af Skade-
forsikring

Hovedkontor:

Højbroplads 10
København K
Tlf. Cent. 447

Aktieselskabet

Motorfabriken „Frederikshavn“

Til alle Festligheder

PREMIER IS

Esbjerg

A/s P. SCHOU & CO.
TRÆLASTHANDEL

Kolding (Grundl. 1840)

Støt dansk Industri

M. Jørgensen, Frøavl & Frøhandel

Grejsdalen A/S. Vejle.

JESPER NIELSEN

TRICOTAGEFABRIK

HERNING

NAKSKOV
SKIBSVÆRFT
NAKSKOV DANMARK

N. P. Hansen & Co.

Spedition — Kontrol
og Pakhusforretning
Odense

Oscar Christensen

Kolonial en gros

Kolding — Varde — Haderslev — Aabenraa

Aktieselskabet

Helsingørs Væveri

Helsingør.

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør

Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Taga 1700 og 1717
KØBENHAVN

Aktieselskabet

Køge Trævarefabrik

Køge

Sorøgnens Andelssvineslagteri

SORØ

Adda

Korsetterne virker slankende,
sitter eminent og er beha-
gelige i Brug.

Sorø Amtstidende

Dagligt Gennemsnits-Oplag
for 2. Halvaar 1943 if. Dansk
Oplagsk. **16.463 Eksempl.**

Akциденst.ykkeri, Lystryksanstalt, Clichéfabrik, Bogbinderi
Hovedkontor: **Slagelse**. Telf. 2000.
Hovedstadskontor: Axelborg, Telf. Palæ 4758.

Østsjællands Folkeblad

Køge

Oplag 10.400

HEJMDAL

Landsdelens Blad

Maribo Amtstidende

MARIBO

Holbæk Amtstidende Odsherreds Tidende

Enhver Bilist kender Holbæk Amts gode Veje — enhver
Annoncør kender den gode Vej til Kunderne i Holbæk Amt,
Telefon Holbæk 71 Telefon Nykøbing 7

RINGSTED FOLKETIDENDE

Aalborg Stiftstidende

Nordjyllands største Dagblad

TIDENDE

FOR NAKSKOV, MARIBO OG RØDBY

Lollands største Dagblad

Roskilde Dagblad Byens og Egnens Blad
*Søger De Husassistent eller anden Medhjælp, da averter i
Roskilde Dagblad. Søger De Plads i Nærheden af Køben-
havn, faar De den bedst gennem en Annonce i Roskilde
Dagblad. Vort Trykkeri leverer Tryksager af enhver Art.
Telefon Roskilde 601 (2 Linier).*

Lolland-Falsters Folketidende

Stiftets største Blad

Nykøbing F.

A/S FAXE KALKBRUD

Frederiksholms Kanal 16

Telefon Central 9123

JORDBRUGSKALK

97 pCt. kulsur Kalk i Varen, som
den leveres - ca. 100 pCt. passerer 1 mm Sigte

Aktieselskabet

Tapetfabriken „FIONA“

FAABORG

KERAMIK

Nakskov Dampmølle

Aktieselskab

NAKSKOV

Frederikshavn
Mælkeforsyning

TEKSTILFABRIK

Import En gros

Herning.

Poul Clausen

Brørup - Telf. 179

Stole og Møbler

Haderslev Amts aut. Destruktionsanstalt

Telefon Hammelev 32.

Selvdøde og syge Dyr afhentes overalt i Distriktet.

Ringsted
Andels-Svineslagteri

RINGSTED